

מתיקות ההלכה

הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים (תהלים י"ט - י"א)

ממורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רצ ציהכ"נ "דצרי קיר" ולאזור מרכז צ"צ

ניתן לקבל במייל d036194741@gmail.com

מהלכות יום טוב

דהוא שבות דשבות שמותר לצורך מצוה, ולכן י"ל דגם בזה החמירו שבמלאכה דאורייתא ביו"ט שני צריך להיתר של 'הואיל' כמו ביו"ט ראשון, אבל במלאכה דרבנן שמא יש להקל ע"י עירוב תבשילין גם ביו"ט ראשון ואפילו בלי ההיתר של 'הואיל'.

בישול חצי שיעור בערב שבת

ויש להביא ראיה מהא דכתב הפמ"ג בהקדמה להלכות שבת, שאם חצי שיעור היה אסור רק מדרבנן, היה מותר ביו"ט שחל להיות בערב שבת לבשל חצי שיעור סמוך לשבת ע"י עירוב תבשילין, ואין צריך לבשלו מבעו"י ע"י היתר של 'הואיל'. ולכאורה מבואר מדבריו דה"ה במלאכה דרבנן א"צ להיתר של 'הואיל' [כן הוכיח אחי הגאון רבי אהרן דוד שליט"א]. אולם יש לדחות דשאני חצי שיעור שהוא מותר מה"ת ואין בו רק איסור דרבנן, ומשונה לא החמירו בו כעין דאורייתא, משא"כ בשאר מלאכות כגון בישול דמשכח"ל שיהא אסור גם מה"ת, שמא תיקון בה רבנן כעין דאורייתא שגם בזה צריך להיתר של 'הואיל' כבמלאכה דאורייתא, וצריך שיהא לכתחילה ראוי מבעוד יום.

לבשל מרק קפוא

ולפ"ז יש לדון בנד"ד, שכבר בישל את המרק מעיו"ט והכניסו למקפוא, וביו"ט רוצה לחממו, דלפי דעת השו"ע (או"ח סימן ש"ח סעיף ט"ז) שדבר נוזל שנצטנן לפחות משיעור יד סולדת בו יש בו איסור בישול דאורייתא כשחוזר ומחממו, בודאי צריך לכתחילה לחממו מבעוד יום, כדי שיהיה ראוי להשתמש בו מבעוד יום בכדי להתיר את האיסור דאורייתא, אבל לפי דעת הרמ"א שם, וכמו שביאר החזון איש (או"ח סימן ל"ז ס"ק י"ג וס"ק ל"א), דמעיקר הדין ס"ל שאין בישול אחר בישול אפילו בדבר לח, ורק לכתחילה מחמירין אם נצטנן לגמרי ע"ש, א"כ כשמחמם את המרק יש בזה רק איסור דרבנן, אולי בזה אין צריך להגיע להיתר של 'הואיל', ומותר לחממו אפילו סמוך לשבת.

ולמעשה:

אם בישל מרק מעיו"ט ונתנו במקפוא, ורוצה לחממו ביו"ט לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין, לבני ספרד שנוהגים כהשו"ע עדיין יש בזה איסור בישול מה"ת, וע"י עירוב תבשילין מותר לחממו ע"י צירוף של 'הואיל', וא"כ צריך לחממו מבעוד יום כדי שיהיה ראוי גם ביו"ט עצמו אם יבואו אורחים.

אבל לבני אשכנז שנוהגים כהרמ"א, מכיון שאין בזה איסור בישול דאורייתא יכול לכתחילה לחממו סמוך לשבת, ואינו צריך להיתר של 'הואיל', וכן הורה בעל שבט הלוי זצ"ל. ויש סוברים דגם בזה יש להחמיר,

עירוב תבשילין במלאכה דרבנן

שאלה: ביו"ט שחל להיות בערב שבת האם מותר לכתחילה להוציא מרק קפוא מהמקפוא סמוך לזמן קבלת שבת ולהניחו על האש, ויתחמם רק בליל שבת?
תשובה:

האם צרכי שבת נעשין ביו"ט

יעויין בגמ' פסחים (דף מ"ו ע"ב) דמקשי' למ"ד מן התורה צרכי שבת אין נעשין ביו"ט, איך עירוב תבשילין שהוא היתר דרבנן מתיר איסור תורה לבשל מיו"ט לשבת. ומתרגמי' בגמ', הואיל ומיקלעי אורחים, ר"ל דמה"ת אין איסור בבישול מיו"ט לשבת מכיון שאם יבואו אורחים מבעוד יום יהא תבשיל זה ראוי להאכילם, ובכל זאת מדרבנן אסור הואיל ולמעשה אין ידוע שיגיעו אורחים, ולזה מהני היתר של עירוב תבשילין שהוא מדרבנן.

להכין מוקדם מבעוד יום

ומה"ט כתב המגן אברהם (מובא במשנ"ב סי' תקכ"ז סק"ג) שכשמכניס את האוכל ביו"ט לצורך שבת יזהרו להכין האוכל ביו"ט מוקדם בכדי שתגמר מלאכתו בעוד היום גדול שיהיה עדיין אפשר לאוכלו ביו"ט, ועי"ז מהני עירוב תבשילין.

האם במלאכה דרבנן צריך להקדים

והנה יש לדון בהא דאמרינן דצריך לכתחילה להיות ראוי להיום, האם זה רק במלאכה דאורייתא, דכדי להתיר האיסור תורה צריך היתר של 'הואיל', אבל במלאכה דרבנן מכיון שיש במלאכה זו רק איסור דרבנן להכין מיו"ט לשבת, אפילו בלי היתר של 'הואיל' יכול העירוב להתירו להכין מיו"ט לשבת, ויהיה מותר לכתחילה להכינו סמוך לשבת, או שמא למ"ד דאסור להכין מה"ת מיו"ט לשבת אמרינן גם בזה לא פלוג, ותקנו רבנן כעין דאורייתא, וצריך להכינו באופן שיהא ראוי לאוכלו כבר ביו"ט.

מיו"ט שני לשבת

והנה בביאור הלכה (שם סעיף א' סוד"ה וע"י עירוב) כתב שביו"ט שני של גלויות שחל להיות בערב שבת, בשעת הדחק אפשר לסמוך על הפוסקים דס"ל כמ"ד בגמ' שם דמה"ת צרכי שבת נעשין ביו"ט ולא צריך להיתר של 'הואיל' ע"ש. ואי אמרינן דבמלאכה דרבנן אינו צריך 'הואיל' כלל, הרי ביו"ט שני איסור המלאכה הוא לעולם רק דרבנן, וא"כ לכו"ע אין צריכים להיתר של 'הואיל'. אלא משמע דלמ"ד צרכי שבת אין נעשין ביו"ט גם באיסור מלאכה דרבנן צריך להיתר של 'הואיל', ולכן כו' הביה"ל שרק בשעת הדחק אפשר לסמוך על הפוסקים כמ"ד צרכי שבת נעשין ביו"ט.

ויש לדחות שמצאנו בכמה דברים שהחמירו ביו"ט שני כעין יו"ט ראשון, כגון באמירה לעכו"ם, ולא אמרינן

מכיון דרבנן תקנו כעין דאורייתא, וצריך להיתר של 'הואיל', וכן הורה בעל 'חוט שני' זצ"ל.

בישול ביצים ביו"ט

שאלה: בארץ ישראל שחתומים מספרים ותאריך על הביצים, האם יש איסור לבשלם ביו"ט כיון שע"ר הבישול נמחקים האותיות והמספרים.

מלאכת מוחק ביו"ט

יסוד השאלה הוא, דאיתא בתוס' במס' ביצה (דף ג' ע"א) בשם הירושלמי, שלא כל המלאכות התיירו ביו"ט לצורך אוכל נפש רק מלישה ואילך, וכן נפסק בשו"ע (סימן תצ"ה), וא"כ מלאכות כותב ומוחק מעולם לא התיירו ביו"ט לצורך אוכל נפש, וכמש"כ המשנ"ב (סימן ת"ק בשע"צ ס"ק כ) ואיך מותר לבשל ביצים ביו"ט.

גם באוכלים יש כותב ומוחק

ומצאנו דשייך גם באוכלים מלאכת כותב ומוחק, דכ' הרמ"א (סימן ש"מ ס"ג) אסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות אע"פ שאינו מכיון רק לאכילה, דהוי מוחק. וכתב המשנ"ב (ס"ק ט"ו) דוקא כשכותבין על העוגות אותיות מדבר אחר, אבל כשהכתיבה היא מהעוגה עצמה בדפוס או בידים שרי, דאין שם כתיבה עליה, וממילא לא שייך בזה מחיקה עכ"ד. [וקצ"ע מש"כ המשנ"ב (סימן תע"ה ס"ק מ"ז) שלא יעשו אותיות בתוך ג' המצות של קצרת ליל הסדר, שכששוכרים אותם הוי מוחק ביו"ט עש"ה, והרי שם עשוי מהמצה עצמה, וא"כ אין כאן איסור מוחק כלל.] ובנד"ד גבי ביצים כ"ש בזה שהקליפה אינה ראויה לאכילה, בודאי יש עליה שם כתיבה ויש בו איסור מוחק, מכיון שהמספר מודפס עליה, וא"כ איך אפשר לבשלם ביו"ט.

ביצה רכה או קשה

והנה לפי המציאות נתברר שאם מבשל הביצה רק עד שהיא רכה, אין זה ודאי שהמספרים ימחקו, אבל אם מבשל הביצה עד שתהיה קשה בודאי ימחקו. וא"כ המבשל הביצה רק עד שתהיה ביצה רכה בודאי מותר, היות שאינו מוכח שיהיה בזה מחיקה, הרי קי"ל דבר שאינו מתכוין מותר, אבל המבשל ביצה עד שתהיה קשה, היות שיש בזה פסיק רישא שימחקו המספרים, לכאורה יהיה אסור לבשלם ביו"ט.

ג' סניפים להקל

אלא שיש לצרף בזה כמה סניפים.

א) הרי אינו מכיון כלל למחיקת המספרים, וא"כ הוי פס"ר דלא ניחא ליה שלדעת בעל הערוך מותר לכתחילה, ובשו"ע (או"ח סימן ש"כ סעיף י"ח) מביא דעות שפוסקים כמותו, אלא שהשו"ע עצמו פוסק להחמיר כשיטת תוס' שאסור מדרבנן.

ב) שכל חיוב מחיקה מדאורייתא הוא דוקא כשמוחק ע"מ לכתוב במקומו (ע' ביאור הלכה סימן ש"מ סעיף ג' בד"ה המוחק), וכאן הרי אין דעתו כלל לכתוב שם, א"כ אין כאן צורת המלאכה.

ג) אין דרך מחיקה בכך, ויש כאן שינוי, והוי מחיקה כלאחר יד.

וכשיש ג' סניפים אלו אפשר להקל, וכמבואר בשער הציזון (סימן של"ז ס"ק ב') דכשיש תרי דרבנן עם פסיק רישא דלא ניחא ליה אפשר להקל.

גרם מלאכה

ועוד יש להוסיף שהרי אינו מוחק בידים רק ע"י הבישול נמחקו, ואין זה אלא גרמא כמבואר בגמ' שבת (דף ק"כ ע"א) במי ששם הקודש כתוב על ידו, וכשנכנס לתוך המים נמחק מאליו ונחשב לגרמא, ע"ש. וא"כ זהו רק גרם מלאכה דרבנן ביו"ט. וכן הורה הגר"ז קרליץ זצ"ל שאפשר להקל עם כל הצירופים הנ"ל.

מלאכה בשעת הבישול

וכן יש לדון ע"פ הא דאיתא בגמ' ביצה, ונפסק בשו"ע (סימן תק"ז ס"ד) שמותר לצלות בשר ע"ג גחלים אע"פ שמכבה הגחלים בתחילתו, מפני שהוא לצורך אוכל נפש (משנ"ב ס"ק כ"ה) ואף שאין לו צורך בעצם הכיבוי לצורך האכילה, מ"מ זה נחשב כחלק מגוף מעשה ההכנה לצורך אוכל נפש מכיון שהוא בשעת הצלייה (ע' רשב"א ביצה דף כ"ב ע"א) וה"נ במחיקת האותיות שע"ג הביצים, היות שזה נעשה בשעת הבישול ממש, נחשב לחלק מהבישול ומותר (וכן הוכיח הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הדלקת אש באמצעות קיסם

מי שרוצה להדליק את הגז ביו"ט מנר דולק, לכתחילה יש להדליקו ישר מהנר בלי אמצעי קיסם, כיון שיש בזה חשש נר של בטלה בהדלקת קיסם חנינם. אבל אם יש בו צורך כגון שלוקח אש משכינו שיש בו טרחא גדולה [או לפעמים לא שייך כגון מגרונים וכדומה] יכול להדליק ע"י קיסם כמבואר בפמ"ג (סימן תקי"ד מש"ז ס"ק ח'), שכשיש טורח בדבר מותר להדליק נר כדי שידלק ממנו אש, עיין שם.

נכבה האור ביו"ט – אמירה לנכרי

נכבה האור ביו"ט, אף דבשבת אסור לומר לעכו"ם להדליקו משום אמירה לעכו"ם שבות, ביו"ט היות ודעת רוב הפוסקים שהמצאת אש חדשה ביו"ט הוא רק איסור דרבנן (עיין משנ"ב סימן תק"ג, וביאור הלכה שם ובשו"ע הרב). יש מקום להקל באמירה לעכו"ם דהוי כשבות דשבות שמותר במקום צורך גדול (שו"ת שבט הלוי ח"ח סימן קכ"א), ואף להחזו"א דחשמל הוא בונה באמירה לעכו"ם יש להקל טפי.

מהלכות בורר ביו"ט

הפרדת מפתחות

מותר להוציא מפתח ממחזיק המפתחות אפילו לצורך לאחר זמן ובלבד שהוא לצורך יו"ט (רמ"א סימן תק"י סעיף ב').

לברור סכום

כשיש ערימה של סכום, מותר ביו"ט להפרידם כל אחד למקומו, אפילו לצורך מאוחר יותר כיוון שבורר כזה מותר ביו"ט.

קילוף פירות

מותר לקלף פירות וירקות ביו"ט עם קלפן, כיון שהדרך לעשות בכלי זה רק לצורך אותו יום (הגרש"ז אויערבך זצ"ל עפ"י דברי ביאור הלכה סימן תק"י סעיף ד').

הוצאת שקית תה מהכוס

מותר להוציא ביו"ט שקית תה מהכוס אע"פ שזה בורר בכלי, ובשבת חייב חטאת. מ"מ ביו"ט מותר כיון שזו הדרך לעשותו רק לפי שעה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, עיין ביאור הלכה סימן תק"י סעיף ד'), אבל יש להיזהר לא לסחוט את השקית, מכיון שמלאכת סחיטה לא הותרה ביו"ט כמבואר בשו"ע (סימן תצ"ה סעיף ב').

חג שמחה!